

Når frivillighed starter i skolen

Udvalgte resultater fra følgeforskningen på Frivillighedsalliancen

Oktober 2026 / Malene Thøgersen & Line Bilberg

Videncenter
for Folkeoplysning

Når frivillighed starter i skolen
Udvalgte resultater fra følgeforskningen på
Frivillighedsalliancen

Forfattere
Malene Thøgersen og Line Bilberg

Øvrige bidragsydere
Amalie Bøttern Steffensen, Mads Krabbesmark
og Charlotte Grønning

Redigering
Kirsten Sparre

Layout
Katja Høiriis

Rekvirent
Efterskolerne og FRISKOLERNE

Udgave
1. udgave, Aarhus, oktober 2026

Forsidefoto
Voldumegnens Friskole

Tryk
Dantryk A/S

Pris
Rapport og pixi kan downloades gratis på
www.vifo.dk

ISBN
97887-85579-07-2 (pdf)
97887-85579-08-9 (tryk)

Udgiver
Videncenter for Folkeoplysning
Vester Allé 8, 3. sal
DK-8000 Aarhus C
T: +45 3266 1030
E: vifo@vifo.dk
W: www.vifo.dk

Gengivelse af denne udgivelse er tilladt med tyde-
lig kildehenvisning

Indhold

Sådan gik det med at sætte frivillighed på skoleskemaet 3

Den særlige læring fra dette projekt om frivillighed 5

Hvad er Frivillighedsalliancen? 6

Disse skoler var med i pilotprojektet 7

Aktiviteter i Frivillighedsalliancen 8

Elevernes syn på frivillighed før start 10

Frivillighed gav fællesskab, læring og indflydelse 12

Elevernes syn på at være frivillige i fremtiden 16

Elevernes demokratiske selvtillid, trivsel og sociale tillid 18

Lærerne fik en ny rolle som vejledere 22

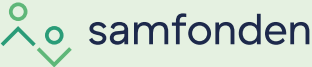
Med lærernes egne ord 23

Ejerskab fremmer elevernes engagement 24

Lokale samarbejder tager tid, men skaber værdi 26

Tak fra Videncenter for Folkeoplysning

Tak til Samfonden for den økonomiske støtte til undersøgelsen.

Tak til skoleledere, lærere og elever, der åbent har delt deres erfaringer, stillet op til interviews og svaret på spørgeskemaer.

Tak til projektleder Tinna Ølholm Jørgensen for godt samarbejde og tak til Efterskolerne og FRISKOLERNE for muligheden for at følge projektet.

Sådan gik det med at sætte frivillighed på skoleskemaet

Frivillighed er en hjørnesten i det danske samfund. Hver dag engagerer tusindvis af danskere sig frivilligt i et væld af forskellige aktiviteter i foreningslivet, i lokalsamfundene og i mange andre sammenhænge. Derfor er det vigtigt, at vi som samfund sikrer, at der også er frivillige i fremtiden. Lige præcis den opgave har været omdrejningspunktet for Efterskolerne og FRISKOLERNES pilotprojekt Frivillighedsalliancen, hvor 30 friskoler og efterskoler har arbejdet med at sætte frivillighed på skoleskemaet hen over to skoleår fra 2024 til 2026.

Videncenter for Folkeoplysning har fulgt pilotprojektet tæt gennem følgeforskning med det formål at skabe viden, der kan bruges i den videre udvikling og forankring af de tiltag, der er sat i gang. Denne pixi præsenterer nogle af de vigtigste resultater.

Følgeforskningen har søgt at skabe viden på tre områder:

- 1. De unges syn på frivillighed:** Hvad forstår unge ved frivillighed, hvilke erfaringer har de allerede med frivilligt engagement, og hvad får dem til at engagere sig?
- 2. Skolernes rolle i at få unge til at engagere sig frivilligt:** Hvad kan skolerne konkret gøre for at få eleverne til at engagere sig i frivillige fællesskaber, hvilke greb kan lærerne bruge, og hvordan kan skolerne bygge bro til lokalsamfundet?
- 3. Elevernes udbytte af at arbejde med frivillighed igennem skolen:** Hvad har eleverne lært af at deltage i aktiviteterne, oplever de at have haft indflydelse i processen, og får de lyst til at engagere sig frivilligt igen?

Fire hovedresultater fra undersøgelsen

- 1** Ansvar for aktiviteterne øger elevernes udbytte og sandsynligheden for fremtidig frivilligt engagement.
- 2** Lærerne oplever, at medbestemmelse giver ejerskab for aktiviteterne.
- 3** Eleverne oplever, at de har fået kompetencer til fremtiden. Det gælder især selvstændighed, en bredere forståelse af frivillighed og en større forståelse for andre mennesker.
- 4** Frivillighed i skolen kan nå ud til elever uden tidligere erfaringer med frivillighed.

Foto: Voldumegnens Friskole

Sådan har vi gjort

Følgforskningen trækker på flere forskellige kvantitative og kvalitative metoder, som tilsammen beskriver skolernes indsatser og de erfaringer og udbytter, som elever, lærere og skoler fik ved at være en del af pilotprojektet.

Det kvantitative materiale består af:

- Spørgeskemaer til de elever, der deltog i pilotprojektets to skoleår. Eleverne fik et spørgeskema ved skoleårets start om deres engagement og erfaringer med frivillighed og et ved skoleårets afslutning om, hvordan de havde deltaget i projektet og deres udbytte af det. 1.970 elever besvarede det første spørgeskema, mens 1.442 elever har besvaret det andet. Ved 1.014 af eleverne har det været muligt at koble unikke elevers svar på tværs af de to skemaer.
- Spørgeskemaer, hvor skolerne beskrev deres indsats, samarbejdsrelationer og erfaringer. 26 ud af 30 skoler besvarede det.

Det kvalitative materiale består af:

- Fotologs og fokusgruppeinterviews med 54 elever
- Fokusgruppeinterviews med 32 lærere, der har haft ansvar for projektet
- Deltagelse i netværksmøder blandt de deltagende skoler
- I alt fire dages feltarbejde fordelt på en efterskole og en friskole

Den fulde rapport 'Frivillighedsalliancen: Resultater fra følgforskningen på 'frivillighed på skoleskemaet' kan downloades gratis på www.vifo.dk.

Foto: Frisjenborg Efterskole

PERSPEKTIV

Den særlige læring fra dette projekt om frivillighed

En stor del af den frivillige oplæring finder i dag sted i foreninger. Frivillighedsalliancens fokus på frivillighed i skolen peger på en anden tilgang til at engagere unge i at bidrage frivilligt, som nuancerer den eksisterende viden på området.

Frivillighed i skolen giver mulighed for at engagere unge, som ikke selv finder vej til de frivillige fællesskaber. Samtidig kan de unge engagere sig på mange forskellige måder og gøre det sammen med deres skolekammerater.

Et centralt aspekt ved Frivillighedsalliancen er, at den tager udgangspunkt i de unges interesser og præferencer frem for i de opgaver, der skal løses i en forening. Undersøgelsen viser dog samtidig, at eleverne interesserer sig for mange af de frivillige opgaver og roller, der allerede findes.

Undersøgelsen peger på, at mange unge er motiverede for at gøre noget for fællesskabet gennem for eksempel elevråd, festudvalg og elevklubber på skolen. De oplever det som mere fleksibelt at engagere sig i skolen end i foreningslivet.

Samtidig nuancerer undersøgelsen betydningen af tidligere erfaringer med frivillighed. Erfaring med frivillighed gør det mere sandsynligt, at man engagerer sig igen. Men det handler ikke kun om, hvor meget man har været frivillig. Det handler også om, **hvordan** man har været frivillig.

Når der tages højde for baggrundsfaktorer og tidligere erfaringer, har det en selvstændig betydning, om eleverne oplever, at de har haft ansvar i de frivillige indsatser. At få og tage ansvar for en frivillig indsats øger dermed sandsynligheden for fremtidigt frivilligt engagement.

Hvad er Frivillighedsalliancen?

Frivillighedsalliancen er et 2,5-årigt pilotprojekt, der har kørt fra 2024-2026 med støtte fra Samfonden. Projektet undersøger, hvordan efterskoler og friskoler kan få flere unge til at engagere sig frivilligt, og hvordan man kan bygge stærkere broer mellem skolerne og det lokale samfund.

Projektet er vokset ud af efterskolernes og friskolernes lov-mæssige formål om at danne og uddanne unge til demokratiske medborgere, der tager aktivt del i samfundet.

En vigtig tanke i Frivillighedsalliancen er, at eleverne skal opleve frivillighed i praksis. De skal ikke kun lære om frivillighed, men selv prøve at engagere sig og opleve, hvad det betyder at gøre noget for andre uden for skolen.

Frivillighed på skoleskemaet har derfor været en vigtig del af projektet, der består af i alt ni forskellige indsatser.

På de deltagende skoler har eleverne arbejdet med forskellige former for frivillighed. De har selv været med til at planlægge og gennemføre aktiviteter sammen med mennesker og organisationer uden for skolen.

I projektet bruges ordet frivillighed om mange forskellige former for aktiviteter. Det kan være noget, eleverne laver fast sammen med en forening, aktiviteter der opstår mere løst, eller en enkeltstående aktivitet. Fælles for dem er, at eleverne selv skal være aktive og få erfaring med at engagere sig i noget, der har betydning for andre.

I alt har 30 efterskoler og friskoler deltaget i projektet i løbet af de to skoleår. Målgruppen har primært været elever i 9. og 10. klasse, men på nogle friskoler har elever i 7. og 8. klasse også deltaget.

Pilotprojektets fem dogmer

1. Frivilligt engagement skal erfares for at blive en del af børn og unges identitet
2. Frivilligt engagement skal have betydning for andre – uden for skolen
3. Frivillige indsatser skal bero på elevengagement og -involvering
4. Frivilligt engagement forudsætter inkluderende fællesskaber
5. Frivilligt engagement skal forstås bredt – fra foreninger til løst organiserede aktiviteter

Foto: Tømmerup Friskole

Disse skoler var med i pilotprojektet

Aktiviteter i Frivillighedsalliancen

I alt har 30 skoler – 15 efterskoler og 15 friskoler – valgt at deltage i Frivillighedsalliancen i løbet af de to skoleår, fordi frivillighed som tema taler ind i skolernes værdier og eksisterende tiltag, og det er et emne, de gerne vil arbejde videre med.

Frivillighedsalliancen har givet hver skole et beløb, som svarer til, at de kunne frikøbe 160 lærertimer til at arbejde med projektet, mens skolerne selv skulle supplere med 80 timer. I praksis har det vist sig, at skolerne i gennemsnit har brugt 270 lærertimer på arbejdet, selv om der har været stor variation i timeforbruget på tværs af skolerne.

I løbet af de to skoleår var der 203 forskellige indsatser med frivillighed på tværs af de 30 skoler. Det er et gennemsnit på syv indsatser pr. skole, men der har været stor forskel på antallet af indsatser fra skole til skole, og indsatserne har også varieret i omfang. To ud af tre indsatser (67 pct.) har været helt nye indsatser, som skolerne ikke har arbejdet med tidligere.

Tabel 1: Eksempler på skolernes indsatser

	Enkeltstående aktiviteter	Kontinuerlige aktiviteter
Internt rettet	• Frivillighedsdyst • Temafest på skolen • Teaterforestilling • Introduktion til frivillighed • Internt tøjbyttemarked	• Foreningsfag / valgfag om frivillighed • Frikvartersforeninger • Udvalg eller klubber på skolen • Lektiecafé • Aktivitetsforløb for yngre klassetrin
Eksternt rettet	• Frivilligfredag • Grundlovsfest • Affaldsindsamling • Indsamling til humanitære organisationer • Tøjbyttemarked • Operation Dagsværk • Afholdelse af festival	• Børneinstruktør • Danseundervisning for lokal specialskole • Besøgsvenner: Plejehjem • Legekammerater: Børnehave • Foreningspraktik • Hjælpetrænere i lokale foreninger

I alt har 2.708 elever deltaget i en eller flere indsatser på de 26 skoler, som har udfyldt dokumentationsskemaet for projektet. På 14 af skolerne har samtlige elever på skolen været involveret i aktiviteterne, mens det for andre skoler har været en mindre gruppe af elever.

Frie rammer gav mangfoldighed af projekter

Skolerne har haft stor frihed til at arbejde med frivillighed på mange forskellige måder, og indsatserne har både været tilrettelagt som et valgfag, integreret i obligatoriske fag eller foregået helt uden for det faste skoleskema. Det frivillige engagement har også spændt vidt og omfattet alt fra idrætsaktiviteter og kreative aktiviteter til indsamlinger, gode gerninger, festivaler og besøg på plejehjem eller børnehaver. Nogle af de frivillige aktiviteter har været enkeltstående arrangementer, mens andre har været længerevarende, og der har også været forskel på, om indsatsen har henvendt sig til skolernes egne elever eller rettet sig mod personer og organisationer uden for skolerne.

PERSPEKTIV

Balancegang på tværs af fem kontinua

Analysen viser, at de mange forskellige indsatser omkring frivillighed kan beskrives ud fra fem kontinua – eller skalaer – der hver har to yderpunkter. Modellen giver et overordnet indtryk af, hvor forskelligt skolerne har arbejdet, og hvordan de undervejs har skullet balancere forskellige hensyn i konkrete aktiviteter.

Indsatserne spænder bredt. Nogle har været rettet mod forhold på skolen, mens andre har inddraget aktører uden for skolen. Nogle aktiviteter stod alene, mens andre var kontinuerlige. Der er også forskel på, om skolerne har sat nye tiltag i gang, eller om de har bygget videre på noget, de allerede gjorde. Der er også et kontinuum, der knytter sig til forståelsen af frivillighed med frivillighed i foreninger som det ene yderpunkt og gode gerninger som det andet. Endelig er der et kontinuum fra lærerstyring til elevstyring, som handler om skolernes måde at tilrettelægge undervisningen på og om lærernes arbejde med at skabe engagement hos eleverne.

Elevernes syn på frivillighed før start

I det spørgeskema, eleverne fik ved skoleårets begyndelse, blev de bedt om at beskrive med egne ord, hvad frivillighed betyder for dem. De svar blev kodet og samlet i forskellige kategorier.

Svarene viser, at eleverne især forbinder frivillighed med at gøre noget godt for andre (46 pct.), at gøre noget uden at få noget igen (45 pct.) og at gøre noget af lyst (39 pct.).

Men elevernes svar viser også, at de ser frivillighed på mange forskellige måder. Nogle forbinder det med foreningsliv, andre med et personligt udbytte eller med at melde sig til en aktivitet. For nogle handler det først og fremmest om at være sammen med andre, mens andre fremhæver frivillighedens betydning for samfundet.

Tidligere erfaringer med at være frivillig

De fleste elever har haft erfaringer med at være frivillige, før deres skole blev en del af Frivillighedsalliancen.

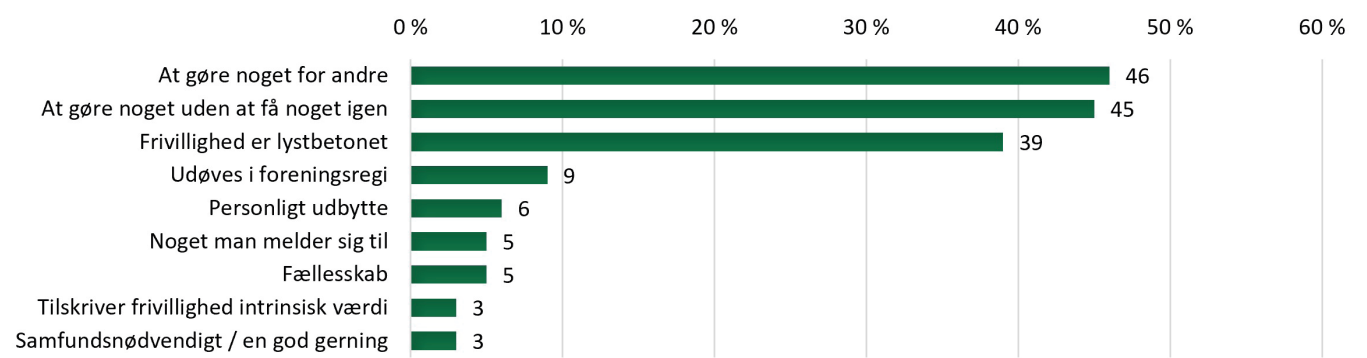
68 pct. har været frivillige i mindst én sammenhæng i løbet af det seneste skoleår:

- 35 pct. har været frivillige i skolen
- 29 pct. har været frivillige i en forening
- 25 pct. har været frivillige på egen hånd
- 32 pct. har ikke været frivillige

De elever, der har været aktive i en forening, har oftere erfaring med at være frivillige, end elever, der ikke er aktive i en forening. Forskellen er især tydelig, når det handler om at være frivillige i foreningslivet. De foreningsaktive har også oftere været frivillige i skolen, mens de sjældnere har været frivillige på egen hånd.

Der er også forskel på piger og drenge. 72 pct. af pigerne har erfaring med frivillighed mod 64 pct. af drengene. Pigerne har oftere været frivillige i skolen og i foreningslivet. Når det gælder frivillighed på egen hånd, er der derimod ingen forskel mellem kønnene.

Figur 1: Elevernes forståelse af frivillighed (pct.)

Figuren viser fordelingen af elevernes svar på spørgsmålet: ”Beskriv med dine egne ord, hvad frivillighed er for dig?” n: 1.765. De enkelte svar kan indeholde flere tematikker, hvorfor andelen ikke summerer til 100 pct.

Det motiverer de unge til at være frivillige

De elever, der havde erfaring med frivillighed fra det seneste skoleår, blev spurgt: ”Hvad er de vigtigste grunde til, at du har været frivillig?” Tre grunde fylder mest:

1. At gøre noget godt for andre (53 pct.)
2. At det er sjovt (45 pct.)
3. At vennerne er der (35 pct.)

Kun få elever peger på, at de bliver motiveret af at få noget for deres indsats, eller af, at frivillighed er godt for deres CV. Der er dog forskel på piger og drenge. Især pigerne lægger vægt på at gøre noget godt for andre. Generelt fylder de værdimæssige grunde mere hos pigerne, mens lidt flere drenge lægger vægt på at få noget for deres indsats eller på at blive spurgt direkte.

Det kan give lyst til at blive frivillig

De elever, der ikke havde erfaring med frivillighed, blev spurgt, hvad der kunne give dem lyst til at blive frivillige. De fik de samme svarmuligheder som de frivillige. De tre vigtigste grunde er de samme her, men det er interessant, at rækkefølgen er anderledes:

1. At det er sjovt (55 pct.)
2. At vennerne er der (45 pct.)
3. At gøre noget godt for andre (36 pct.)

For de elever, der endnu ikke har været frivillige, fylder det altså mere, at det skal være sjovt, og at vennerne er med. De peger også oftere end de frivillige på CV’et og på at få noget for deres indsats som mulige grunde til at engagere sig.

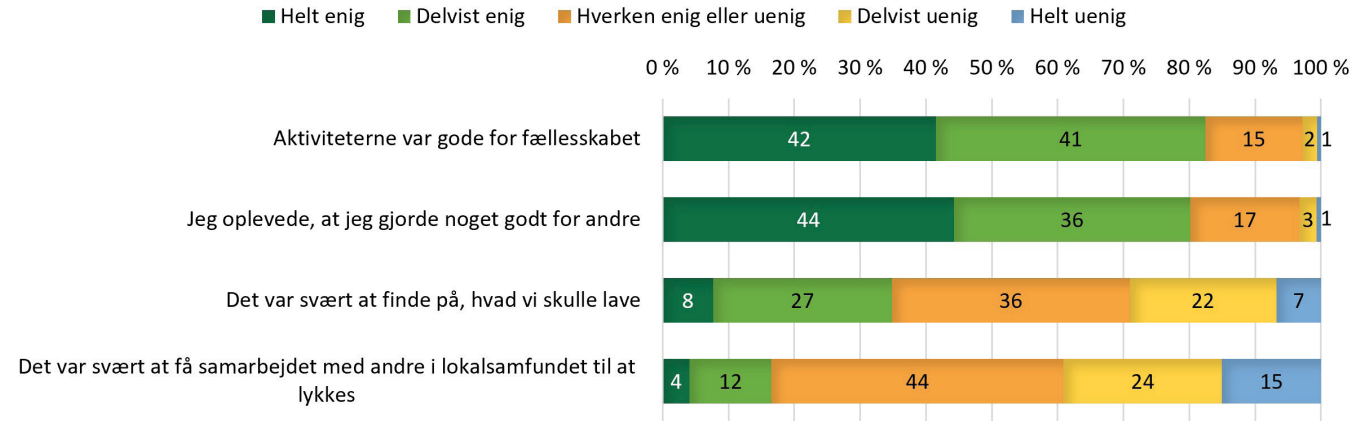
Frivillighed gav fællesskab, læring og indflydelse

For langt de fleste af eleverne har det været en positiv oplevelse at deltage i aktiviteterne i regi af Frivillighedsalliancen, og de lærte også meget af det. Det fremgår både af svarene på spørgeskemaundersøgelserne og af de kvalitative interviews.

Aktiviteterne var gode for fællesskabet

Elevernes svar viser samlet set, at langt de fleste havde et positivt syn på aktiviteterne. 83 pct. var helt eller delvist enige i, at aktiviteterne i Frivillighedsalliancen har været gode for fællesskabet på skolen. Næsten lige så mange oplevede, at de gjorde noget godt for andre. Oplevelsen af at have gjort noget godt for andre var stærkere blandt de elever, der selv havde haft ansvar for aktiviteterne, end blandt de elever, der ikke havde haft det. Til gengæld oplevede begge grupper fællesskabet omkring aktiviteterne lige stærkt. Det gælder også de elever, der først og fremmest har deltaget eller været publikum.

Figur 2: Elevernes vurdering af aktiviteterne (pct.)

Figuren viser elevernes svar på spørgsmålet: "Hvis du tænker på de aktiviteter, du har deltaget i, hvor enig eller uenig er du så i de følgende udsagn?" (n: 1.312). Kun de elever, der har angivet, at de har deltaget i mindst én aktivitet, har fået spørgsmålet.

”Det gør det bare meganemt at komme ind i fællesskabet, fordi alle må være med i de her foreninger. Så hvis f.eks. garnklubben siger, at de har tænkt sig at hække om aftenen, så kan man bare tage med, hvis man vil det. Og så er man lidt en del af det fællesskab.”
Elev, efterskole 2

”Det styrker i hvert fald fællesskabet i klassen. At man laver noget fælles, at det ikke er i grupper af to, men at hele klassen er med til noget samlet. Og så kunne man også få alle børnene fra 3. til 0. til at være sammen oppe i hallen og lave aktiviteter. Det synes jeg også var meget fedt.”
Elev, friskole 1

Elevernes idéer fik plads

Det har været et centralt element i Frivillighedsalliancen, at eleverne selv skulle være med til at udvikle aktiviteterne, og det er sket i stor udstrækning.

I svarene på spørgeskemaerne var tre ud af fire elever (73 pct.) helt eller delvist enige i, at der var plads til deres egne idéer. Omkring halvdelen (53 pct.) var helt eller delvist enige i, at de selv havde stor indflydelse på, hvad de lavede. I de kvalitative interviews fortalte mange elever, at de har følt sig hørt og involveret.

Elever, der selv havde haft ansvar for aktiviteterne, oplevede i betydeligt højere grad end de øvrige elever, at deres

idéer havde fået plads, og at de havde haft indflydelse. Eleverne havde forskellige oplevelser af lærernes rolle, hvor nogle (18 pct.) gerne ville have haft mere hjælp og støtte fra lærerne, mens en næsten lige så stor gruppe (16 pct.) omvendt følte, at lærerne bestemte for meget.

Samlet set tyder svarene dog på, at de fleste elever oplevede en god balance mellem de rammer, lærerne satte, og elevernes mulighed for selv at få indflydelse.

”Men da vi så sidder der, og hun fortæller os, hvordan det kommer til at blive, og at det er os, der kommer til at lave arbejdet, der var jeg sådan; ‘Okay, I giver os meget frie tøjler!’. Det kan jeg godt lide. Det skal være kreativt. Det synes jeg er virkelig fedt at opbygge noget på den måde.”
Elev, efterskole 4

Eleverne lærte meget af aktiviteterne

Eleverne gav i spørgeskemaerne udtryk for, at de har lært meget af at deltage i aktiviteterne. 70 pct. var helt eller delvist enige i, at de har oplevet, at frivillighed også kan gøre noget godt for en selv. Lige så mange sagde, at de gennem aktiviteterne har lært at tage mere ansvar.

Næsten lige så mange oplevede, at de er blevet bedre til at samarbejde med andre og til at se andres behov. Endelig var 57 pct. helt eller delvist enige i, at de har løst opgaver, de selv syntes var svære.

Elever, der har haft ansvar for aktiviteterne, oplevede generelt et større læringsudbytte end de øvrige elever. Der er også en positiv sammenhæng mellem, hvor mange aktiviteter eleverne har deltaget i, og hvor meget de oplever at have lært.

Det bedste og det værste ...

I spørgeskemaerne kunne eleverne beskrive med deres egne ord, hvad der havde været det bedste og det værste ved at være med i aktiviteterne. Svarene er blevet samlet og kodet, så det er muligt at se, hvordan de fordeler sig på forskellige kategorier.

De bedste oplevelser

- Fællesskabet (34 pct.)
- Gøre noget for andre/gøre andre glade (29 pct.)
- Det er sjovt eller hyggeligt (17 pct.)

De værste oplevelser

- Kedeligt eller hårdt at planlægge og gennemføre aktiviteter (27 pct.)
- Mangel på engagement fra de andre elever (13 pct.)
- For stort ansvar og for meget selvstændig planlægning (9 pct.)

Foto: Ringe Efterskole

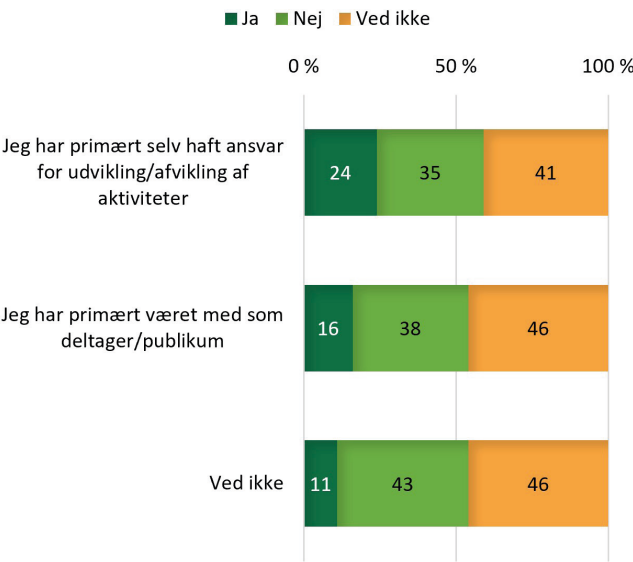
Foto: Voldumegnens Friskole

Elevernes syn på at være frivillige i fremtiden

Selv om de fleste elever har haft et positivt udbytte af at være med i Frivillighedsalliancens aktiviteter, er det kun en mindre gruppe, der i spørgeskemaerne har sagt ja til, at de har planer om at engagere sig frivilligt efter sommerferien.

18 pct. regner med at engagere sig frivilligt efter sommerferien, mens 44 pct. endnu ikke har taget stilling. Andelen, der planlægger at være frivillig, er højere blandt elever, der har haft ansvar for aktiviteterne: 24 pct. mod 16 pct. blandt elever, der mest har været deltagere eller publikum. Piger har også lidt oftere planer om at være frivillige end drenge.

Figur 3: Planer om frivillighed – fordelt på ansvarlige og deltagere (pct.)

Figuren viser elevernes svar på spørgsmålet: "Har du planer om at engagere dig som frivillig efter sommerferien?" fordelt efter deltagelsesform ved kryds med spørgsmålet "Hvad har været din primære rolle under aktiviteterne?" n: 1309

Tidligere erfaring med frivillighed hænger også sammen med elevernes planer. 22 pct. af de elever, der allerede har prøvet at være frivillige, regner med at engagere sig efter sommerferien. Det gælder kun 8 pct. blandt elever uden tidligere erfaring.

Blandt de elever, der vil engagere sig frivilligt, regner 59 pct. med at gøre det i en forening, 20 pct. på skolen og 13 pct. på egen hånd.

I de kvalitative interviews peger eleverne selv på flere grunde til, at det er svært for dem at vide, om de vil være frivillige i fremtiden. Mange af dem skal begynde på en ungdomsuddannelse og ved endnu ikke, hvordan deres nye hverdag kommer til at se ud.

Andre grunde er mangel på tid, mangel på interesse og praktiske udfordringer.

Foto: Ringe Efterskole

Kompetencer til fremtiden

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at en del elever oplever, at de har udviklet kompetencer til fremtiden ved at deltage i Frivillighedsalliancens aktiviteter.

79 pct. af de elever, der regner med at engagere sig frivilligt efter sommerferien, angav i spørgeskemaet, at de har fået erfaringer i dette skoleår, som de kan bruge i fremtiden. Tallet er dog kun 49 pct. blandt de elever, der ikke umiddelbart regner med at skulle være frivillige.

Selv om det sidste tal ikke er så stort, tyder det alligevel på, at eleverne har blik for, at de kan oversætte de erfaringer, de har fået med frivillighed, til andre sammenhænge. Igen er andelen højest blandt de elever, der har haft ansvar for aktiviteter.

Foto: Ringe Efterskole

Elevernes egne bud på, hvad de har lært

I spørgeskemaet har 132 af de elever, der har planer om at være frivillige i fremtiden, uddybet, hvilke kompetencer, de har tilegnet sig undervejs i projektet.

1 De er blevet mere selvstændige

De nævner blandt andet, at de er blevet bedre til at tage initiativ og ansvar, tale foran andre og planlægge aktiviteter. Nogle fremhæver også konkrete erfaringer med at planlægge events og undervise børn.

2 De har fået en ny forståelse af frivillighed

Flere fortæller, at de har fået en forståelse for, hvad det gør ved dem selv at hjælpe andre og opleve glæden ved det. Nogle nævner også, at de har fået indblik i, hvor og hvordan de kan blive frivillige.

3 De har fået en større forståelse for andre mennesker

De nævner blandt andet erfaringer med at kontakte lokale samarbejdspartnere, snakke med fremmede, inkludere andre og have blik for andre. De fremhæver også det at være åben over for andres holdninger og at kunne planlægge og udføre aktiviteter, hvor alle kan være med.

Elevernes demokratiske selvtillid, trivsel og sociale tillid

I de spørgeskemaer, eleverne besvarede ved skoleårets begyndelse og afslutning, var der også spørgsmål om deres demokratiske selvtillid, trivsel og sociale tillid. Formålet var blandt andet at undersøge, om projektet påvirkede elevernes udvikling på disse områder.

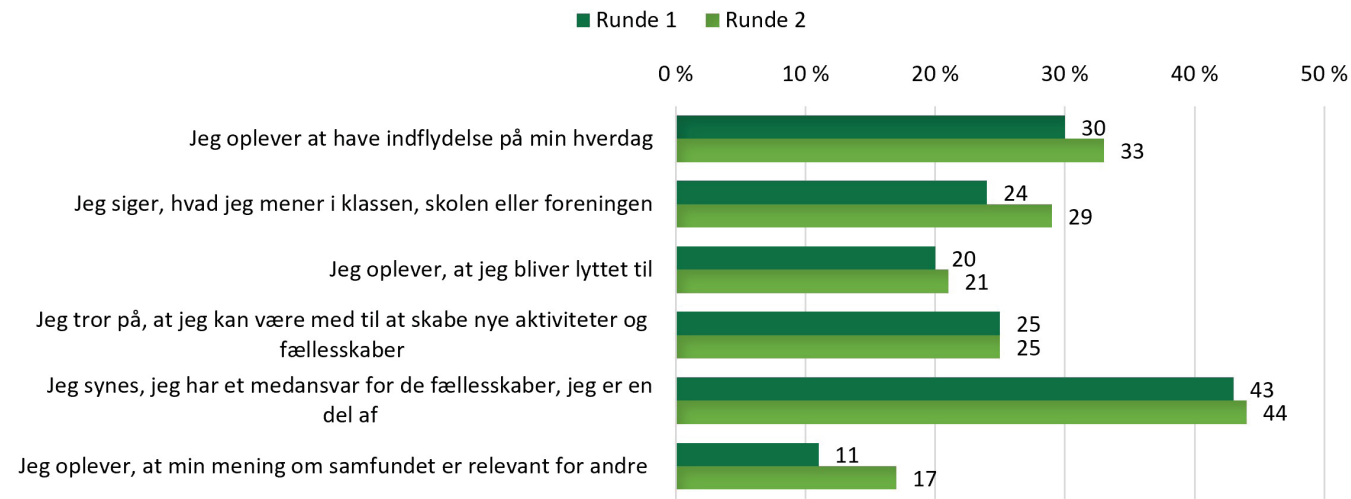
At have ansvar øger demokratisk selvtillid

Elevernes demokratiske selvtillid handler blandt andet om oplevelsen af ansvar, indflydelse, at blive lyttet til og at føle, at ens mening er relevant. Drengene har højere demokratisk selvtillid end pigerne på langt de fleste områder.

Pigerne oplever dog i højere grad, at de har medansvar for de aktiviteter og fællesskaber, de er en del af. Den demokratiske selvtillid stiger desuden med alderen.

For den samlede elevgruppe er der kun sket mindre ændringer fra første til anden måling. Til gengæld er der sket noget hos de elever, som havde ansvar for aktiviteter. Her er andelen, som er helt enig i, at deres mening om samfundet er relevant for andre, steget fra 11 til 17 pct, mens andelen, der er helt enig i, at de giver deres mening til kende i klassen, er steget fra 24 til 29 pct.

Figur 4: Udvikling i demokratisk selvtillid blandt elever med ansvar (pct.)

Figuren viser andelen af elever, der har svaret ”helt enig” på de respektive udsagn om demokratisk selvtillid ved hhv. første og anden måling blandt elever, der har haft ansvar for planlægning/afvikling af aktiviteter. n: 419

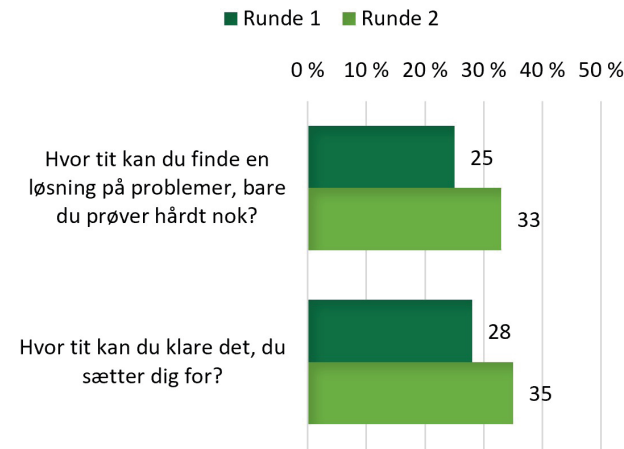
Flere oplever større tro på egne evner

Spørgsmålene om trivsel handlede om livstilfredshed, ensomhed og self-efficacy, som er et udtryk for handlemod og tilliden til, at man kan klare det, man sætter sig for.

Der var begrænsede ændringer over tid i forhold til livstilfredshed og ensomhed, mens der var en lille stigning i elevernes self-efficacy. Flere elever vurderede i anden måling, at de kan finde løsninger på problemer, hvis de prøver hårdt nok, og at de kan klare det, de sætter sig for. Her er det igen tydeligt, at stigningen er størst blandt elever, der har haft ansvar for aktiviteterne.

Svarene viste også, at drengene har højere trivsel end pigerne, både når det gælder self-efficacy, livstilfredshed og ensomhed.

Figur 5: Udvikling i self-efficacy over tid blandt elever med ansvar (pct.)

Figuren viser andelen af elever, der har svaret ’meget tit’ på de respektive udsagn om trivsel ved hhv. første og anden måling blandt elever, der har haft ansvar for planlægning/afvikling af aktiviteter. n: 417

Ingen ændringer i elevernes tillid

Langt de fleste elever har høj tillid til andre mennesker, og der er kun begrænsede forskelle mellem eleverne.

Den sociale tillid var uændret fra første til anden måling. Den gennemsnitlige tillidsscore er den samme, også når eleverne opdeles efter deres roller i aktiviteterne.

Foto: Koldingegnens Idræts efterskole

PERSPEKTIV

Elever med ansvar fik mest ud af aktiviteterne

Der er et tydeligt mønster i elevernes svar: De elever, der selv har haft ansvar for aktiviteterne, får generelt mere ud af dem end de elever, der først og fremmest har deltaget eller været publikum. De oplever oftere, at de har gjort noget godt for andre, og de fortæller også, at de har lært mere af at være med.

Det samme gælder deres mulighed for selv at præge aktiviteterne. Elever med ansvar oplever oftere, at der var plads til deres egne ideer, og at de selv kunne være med til at bestemme, hvad de skulle lave.

Mønstret rækker også ind i planerne for fremtiden. 79 pct. af de elever, der har planer om at engagere sig frivilligt, siger, at de har fået erfaringer, som de regner med at kunne bruge i deres fremtidige frivillige engagement, og igen er andelen højere blandt de elever, der har haft ansvar for aktiviteter som en del af Frivillighedsalliancen.

At ansvar skaber udbytte er en vigtig pointe i det videre arbejde med frivilligt engagement blandt unge. Ansvar kan skabe engagement og ejerskab, hvilket kan give mod på mere frivillighed i fremtiden.

Foto: Ringe Efterskole

Lærerne fik en ny rolle som vejledere

Frivillighedsalliancens fem dogmer har lagt vægt på, at eleverne skal være engagerede og selv tage aktivt del i at udvikle projekterne. For lærere og skoleledere har det betydet, at de i højere grad end normalt har skullet træde et skridt tilbage og lade eleverne tage styringen. Flere lærere beskriver det i interviews som at skulle ”sidde mere på hænderne”, og at de derfor er trådt ind i en vejledende lærerrolle.

I den vejledende lærerrolle lader lærerne eleverne selv finde vej og løsninger, men erfaringerne viser også, at det ikke altid er let at finde den rette balance mellem at styre og give slip. Eleverne har forskellige behov, og lærerne har derfor grebet rollen forskelligt an. Lærerne beskriver især fire sider af rollen:

1. Vejledende spørgsmål og rum til refleksion

- At stille spørgsmål, der hjælper eleverne videre, frem for at give dem svarene.
- At lade eleverne prøve sig frem og fejle.
- At give eleverne rum til at tale om deres oplevelser og tænke over, hvad de har lært.

3. Værktøjer og styr på det praktiske

- At give eleverne inspiration og konkrete værktøjer, som de kan bruge.
- At have styr på tid, aftaler og logistik.
- At sikre, at aktiviteterne passer ind i skolens øvrige planer.

2. At opmuntre, skubbe på og passe på

- At opmuntre eleverne: ”Du kan godt” og ”Du kan mere”.
- At give et skub til de elever, der har brug for det.
- At passe på de elever, der melder sig til det hele, så de ikke påtager sig for meget.

4. Forskellige former for frivillighed

- At vise eleverne, at frivillighed kan se ud på mange forskellige måder.

Med lærernes egne ord

”

Et af vores eksempler er en fodboldturnering. De her fodbold drenge laver en turnering. Og hvis man er realistisk, kunne man godt se, at det ville tage otte timer at afvikle det. Og der er man nødt til at spørge dem: Er det en aften, I vil lave det her? Hvordan har I tænkt, at I skal nå det? Altså, man er nødt til at spørge ind og være nysgerrig. I stedet for at diktere og sige, ”Det kan I ikke nå, det er urealistisk, nu skal I lige...” Der er stor forskel, synes jeg.”

Skoleleder, friskole 7

”

Som lærer var det lidt hårdt ikke at kunne give dem løsningen. Fordi vi er så vant til bare lige at sige, du kunne gøre sådan, du kunne gøre sådan. Men simpelthen hele tiden sige, ’hvis du siger sådan, hvad tænker du så med sådan?’ Altså hele tiden opfordre dem til selv at tænke videre. Det er de ikke helt vant til.”

Lærer, friskole 2

”

”Man bliver nødt til at ramme-sætte tingene lidt, for ellers bliver det fuldstændig hat og briller. Men når man så har gjort det, så skal man turde træde tilbage, og så lade dem fejle, og så lade dem lære, også selvom man godt kan se, at det der kommer nok ikke til at fungere.”

Lærer, efterskole 7

”

Nogle gange synes jeg, at jeg har været lidt bærende i det her. Jeg har skullet komme gær i deres ideer, sådan at de kunne vokse og blive til noget. Hæve og have en effekt. Fordi nogle gange har det været en lille idé, og så har de ikke selv kunnet se volumen af det. Men hvis vi så kommer lidt gær i, så kan det pludselig få en volumen.”

Lærer, efterskole 11

Ejerskab fremmer elevernes engagement

Selvom skolerne og elevgrupperne har været forskellige, går nogle erfaringer igen, når lærerne fortæller om, hvad der får eleverne til at engagere sig. Det handler især om:

- At eleverne selv er med til at finde den frivillige opgave
- At de opdager, hvad de kan, får gode oplevelser og får positiv respons
- At der er et fællesskab omkring aktiviteten
- At aktiviteten har et klart formål og tydelige rammer

Flere af disse erfaringer hænger tæt sammen med Frivillighedsalliancens dogmer. De passer også med tre forhold, som motivationsteorien 'Self Determination Theory' peger på: at have mulighed for selv at vælge, at opleve at man kan noget, og at høre til i et fællesskab.

Lærerne har også oplevet, at projektet har gjort det muligt at få elever med, som ellers kan være svære at engagere i den almindelige undervisning. Flere understreger derfor, at elever skal kunne være frivillige på forskellige måder og i forskelligt omfang.

Kun få problemer med motivationen

Lærerne har kun i begrænset omfang oplevet problemer med elevernes engagement. De eksempler, de nævner, handler blandt andet om, at det kan være svært at holde fast i motivationen, når elever får afslag fra samarbejdspartnere. Det kan også være svært at holde energien oppe, når et event er slut, og der skal ryddes op.

På nogle skoler har enkelte elevgrupper også været mindre positive over for undervisningen. Nogle elever har ikke haft mod på at tage initiativ, mens andre har sat spørgsmålstegn ved, at obligatorisk frivillighed var en del af undervisningen. Det har dog ikke været et udbredt problem.

Foto: Ringe Efterskole

Tryk øvebane eller dybt vand?

Skolerne har grebet det forskelligt an, når eleverne skulle i gang med frivillighed. Nogle har ladet eleverne begynde på en tryk øvebane, ofte på skolen. Andre har sendt dem direkte ud i samarbejde med aktører uden for skolen.

Der er fordele og ulemper ved begge tilgange, og de fleste lærere lægger vægt på den trygge start. Men begge tilgange kan fungere, og valget af, hvad der giver bedst mening, afhænger blandt andet af elevernes behov og den konkrete aktivitet.

Tryk øvebane

Fordele

- Giver eleverne trygge rammer til at øve sig
- Succesoplevelser kan give mod på mere
- Eleverne kan få erfaring, før de møder eksterne samarbejdspartnere

Ulemper

- Eleverne får mindre erfaring med frivillighed uden for skolen
- Det kan være sværere at skabe samme engagement som i eksterne samarbejder

Dybt vand

Fordele

- Eleverne får hurtigt erfaring med frivillighed uden for skolen
- Mødet med andre kan skabe engagement
- Eleverne oplever, hvad frivillighed kan være i praksis

Ulemper

- Det kan være grænseoverskridende for nogle elever
- Nogle elever har brug for mere støtte og erfaring først
- Der er mere på spil, når eleverne repræsenterer skolen

Foto: Ringe Efterskole

Lokale samarbejder tager tid, men skaber værdi

Samarbejdet med lokale aktører uden for skolen er et af de steder, hvor skolerne har haft flest udfordringer, men når det er lykkedes, har samarbejdet også skabt stor værdi for både skoler og elever.

Alle skoler har i et eller andet omfang samarbejdet med lokale aktører. Skolerne har tilsammen samarbejdet med 128 lokale partnere, herunder plejehjem, børnehaver, foreninger, menighedsråd og genbrugsbutikker.

Omkring 61 pct. af relationerne er nye og er opstået gennem arbejdet i Frivillighedsalliancen.

Forskellige lokalsamfund giver forskellige muligheder

Skolens lokale forankring og lærernes kendskab til området har betydning for mulighederne for at skabe samarbejder. I større byer kan skolerne have sværere ved at etablere kontakt til lokale aktører, som ikke nødvendigvis kender skolen eller har et stærkt engagement i lokalområdet.

I mindre lokalsamfund kan der være et tættere lokalt engagement og gode muligheder for samarbejde. Til gengæld kan der være færre potentielle samarbejdspartnere og større afstande mellem dem.

Klare forventninger gør samarbejdet lettere

Lærernes erfaringer peger også på, at forventningsafstemning er vigtig. Eleverne skal vide, hvad de møder, og hvad der forventes af dem. Samarbejdspartnere skal samtidig vide, hvad de kan forvente af eleverne.

Et andet spørgsmål er, hvem der skal tage den første kontakt. Hvis eleverne selv skal etablere relationerne, kan det forsinke arbejdet. Hvis lærerne etablerer alle relationer på forhånd, kan det omvendt begrænse elevernes mulighed for selv at finde samarbejdspartnere og forme aktiviteterne. Nogle skoler har dog et allerede etableret samarbejde med aktører uden for skolen, hvor de overordnede rammer er på plads på forhånd, men eleverne har mulighed for selv at præge indholdet.

Udfordringer ved lokale samarbejder

Udfordringerne ved de lokale samarbejder handler især om:

- at skabe kontakt og lave konkrete aftaler.
- at få den praktiske logistik til at fungere i forhold til tidspunkter og transport.
- at få timingen til at passe. På friskoler kan det være vanskeligt at samarbejde med foreninger, fordi eleverne ikke er på skolen om eftermiddagen og aftenen, hvor mange foreninger har deres aktiviteter.
- at finde plads i elevernes skema. Det kan være svært at afsætte tid nok til at skabe et meningsfuldt samarbejde. På efterskolerne er der desuden mange perioder, hvor det almindelige skema er erstattet af ture, emneuger og andre aktiviteter.

PERSPEKTIV

Paradokset i at gøre frivillighed til noget obligatorisk

At sætte frivillighed på skoleskemaet rummer et paradoks. For kan noget være frivilligt, når det foregår i skolen, som mange forbinder med noget, man skal? Analysen peger på, at der både er klare fordele og udfordringer.

Skolen kan åbne dørene til frivillighed

Fordelen er, at skolen kan åbne døren til frivillighed for flere. Nogle elever ville måske aldrig selv opsøge frivilligt engagement. Når skolen giver dem muligheden, kan de få deres første erfaringer med at tage ansvar og engagere sig. Mange elever uden tidligere erfaring har for eksempel været med til at udvikle og gennemføre aktiviteter, og 8 pct. af dem har efterfølgende planer om at engagere sig frivilligt.

Skolen kan samtidig fungere som en tryk øvebane. Eleverne kan prøve kræfter med at være frivillig, mens lærerne står klar til at hjælpe, når noget bliver svært. Analysen viser, at mange lærere har skabt rum, hvor eleverne sammen kan tale om og evaluere deres erfaringer.

Tvungen deltagelse kan hæmme engagementet

Ulempen er, at det obligatoriske kan svække oplevelsen af frivillighed. Flere elever peger på, at tvungen deltagelse kan hæmme engagementet. Det handler ikke kun om deres egen motivation. 13 pct. fremhæver manglende engagement hos andre som noget af det værste ved aktiviteterne.

Det kan skabe en særlig udfordring, fordi 39 pct. af eleverne forbinder frivillighed med noget, man gør af lyst og af egen fri vilje. Hvis man skal deltage, kan det derfor være svært samtidig at opleve sig selv som frivillig.

For skolerne bliver udfordringen altså at finde en balance, hvor det elevstyrede element får plads, uden at det obligatoriske hæmmer engagementet. Samtidig kan obligatoriske aktiviteter give elever, som ellers ikke ville opsøge frivillighed, erfaringer, de kan bygge videre på.

Videncenter
for Folkeoplysning